

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.07.2004, sp. zn. 29 Odo 394/2002, ECLI:CZ:NS:2004:29.ODO.394.2002.1

Číslo: 81/2005

Právní věta: Ten, na koho správce konkursní podstaty v rámci zpeněžování (§ 27 zákona č. 328/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů) převedl majetek sepsaný do konkursní podstaty jako vlastnictví úpadce, se stává vlastníkem takového majetku bez zřetele k tomu, zda později vyšlo najevo, že majetek v době zpeněžení vlastnický náležel někomu jinému. Neuplynula-li tomu, kdo tvrdí, že jeho vlastnické právo k majetku zpeněženému správcem konkursní podstaty jako součástí majetku konkursní podstaty vylučovalo příslušnost tohoto majetku ke konkursní podstatě, dosud lhůta k podání vylučovací žaloby podle ustanovení § 19 odst. 2 zákona č. 328/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů, může se žalobou podanou podle tohoto ustanovení proti správci konkursní podstaty domáhat vyloučení náhradního peněžitého plnění získaného správcem konkursní podstaty za zpeněžený majetek z konkursní podstaty. Se žalobou na určení vlastnického práva (§ 80 písm. c/ o. s. ř.) podanou vůči tomu, kdo majetek zpeněžením nabyt, však taková osoba uspět nemůže. Byl-li výtěžek zpeněžení majetku sepsaného do konkursní podstaty vyplacen úpadcovým věřitelům, může se ten, kdo tvrdí, že výtěžek zpeněžení byl vyplacen neprávem, neboť podle hmotného práva měl ke zpeněženému majetku „lepší právo“ než úpadce, domáhat vydání bezdůvodného obohacení žalobou směřující vůči osobám, mezi které byl rozdělen; účinnému uplatnění takového nároku není na překážku ani případný negativní výsledek sporu o vyloučení majetku, jehož následným zpeněžením byl výtěžek získán, z konkursní podstaty.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.07.2004

Spisová značka: 29 Odo 394/2002

Číslo rozhodnutí: 81

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Konkurs

Předpisy: § 157 odst. 2 písm. c) předpisu č. 99/1963Sb.

§ 168 odst. 2 písm. c) předpisu č. 99/1963Sb.

§ 18 odst. 2 písm. c) předpisu č. 328/1991Sb.

§ 19 odst. 2 písm. c) předpisu č. 328/1991Sb.

§ 27 odst. 2 písm. c) předpisu č. 328/1991Sb.

§ 6 odst. 2 písm. c) předpisu č. 328/1991Sb.

§ 80 písm. c) předpisu č. 99/1963Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

O k r e s n í s o u d v Nymburce rozsudkem ze dne 16. 2. 2001, ve znění doplňujícího rozsudku téhož soudu ze dne 14. 11. 2001, určil, že vlastníci tam označeného pozemku je žalobkyně (bod I. výroku), zamítl žalobu o určení, že kupní smlouva uzavřená mezi žalovanými 20. 8. 1996, týkající se označených pozemků, je neplatná (bod II. výroku), a rozhodl o nákladech řízení (bod III. výroku).

K odvolání žalovaných, jež směřovalo proti výroku o určení vlastnictví, K r a j s k ý s o u d v Praze rozsudkem ze dne 29. 1. 2002 rozsudek soudu prvního stupně změnil ve výroku o nákladech řízení (první výrok), potvrdil jej ve výroku o určení vlastnictví (druhý výrok), a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (třetí výrok). Odvolací soud přitakal soudu prvního stupně v závěru, že žalobkyně má - ve smyslu ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř. - naléhavý právní zájem na určení vlastnictví k pozemku, a přisvědčil mu i v tom, že kupní smlouva ze dne 20. 8. 1996, kterou druhý žalovaný (jako prodávající) prodal první žalované (jako kupující) sporný pozemek (dále též jen „kupní smlouva“), je v intencích ustanovení § 39 obč. zák. absolutně neplatným právním úkonem. Podle odvolacího soudu totiž druhému žalovanému, „bývalému státnímu podniku“ (ve skutečnosti je ovšem druhým žalovaným správce konkursní podstaty státního podniku), bylo známo, že pozemek byl v roce 1993 rozhodnutím pozemkového úřadu v rámci restitucí vydán žalobkyni (schválením dohody o vydání pozemků mezi žalobkyni jako oprávněnou osobou a Zemědělským družstvem P. L. jako povinnou osobou). Odvolací soud nepokládal za opodstatněnou ani námitku žalovaných, že zařazení nemovitosti do konkursní podstaty úpadce brání žalobkyni v uplatnění nároku na určení vlastnictví, s tím, že druhý žalovaný před uzavřením kupní smlouvy věděl, že není vlastníkem pozemku, a v dobré víře o tom, že kupuje pozemek od vlastníka, nebyla ani první žalovaná. Druhému žalovanému nic nebránilo pozemek po ověření, zda byl do konkursní podstaty zahrnut oprávněně, vyjmout z konkursní podstaty.

Druhý žalovaný podal proti rozsudku odvolacího soudu včasné dovolání, namítaje, že soud měl zkoumat nejen dobrou víru úpadce, nýbrž i dobrou víru správce konkursní podstaty, s tím, že jak on, tak první žalovaná uzavřeli kupní smlouvu v dobré víře; kupní smlouva je proto platná, stejně jako zahrnutí pozemku do konkursní podstaty úpadce. Prodej byl navíc schválen věřitelským výborem a soudem a ani katastrální úřad neshledal překážku pro zápis vlastnického práva první žalované. Vzhledem k tomu, že zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“), je ve vztahu k občanskému soudnímu řádu zákonem speciálním, byl nutný postup podle § 19 ZKV. Tímto způsobem (tedy tak, že by na základě výzvy soudu podala žalobu o vyloučení pozemku z konkursní podstaty) však žalobkyně nepostupovala. Po zpeněžení pozemku pak již taková žaloba nemohla být úspěšná. Na žalobě o určení vlastnictví tedy nebyl ani naléhavý právní zájem, když žalobkyně měla postupovat v souladu se zákonem o konkursu a vyrovnání. Kdyby soudy při rozhodování v podobných otázkách uznávaly oprávněnost žaloby o určení, nemělo by ustanovení § 19 ZKV žádný smysl. Potud jsou proto oba rozsudky v rozporu s právem. Uvedeným postupem byl podle dovolatele též porušen článek 2 odst. 2 Ústavy České republiky, nehledě k jejímu článku 11 odst. 1 (když první žalovaný se v dobré víře stal vlastníkem nemovitosti a postupem v rozporu s hmotným právem je jeho vlastnické právo ohroženo, stejně jako jeho právní jistota). Proto dovolatel požaduje, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu a spolu s ním (s výjimkou zamítavého výroku) i rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení.

Podáním podaným na poštu k přepravě 28. 5. 2002 a došlým soudu 29. 5. 2002 se k dovolání druhého žalovaného připojila první žalovaná, považujíc je za důvodné a shodně s ním žádajíc zrušení rozsudků obou stupňů. Nárok žalobkyně měl být i podle první žalované uplatněn žalobou na vyloučení věci z konkursní podstaty, což se nestalo.

Žalobkyně ve vyjádření k dovolání druhého žalovaného navrhuje dovolání odmítnout, případně je zamítnout. K tomu, že se druhý žalovaný dovolává dobré víry, žalobkyně uvádí, že zápis v katastru nemovitostí má konstitutivní povahu a je obecně známo, že v řadě případů bylo zjištěno „duplicitní“ vlastnictví nemovitosti. Žalobkyně též nepokládá za správný názor, jímž je zákon o konkursu a

vyrovnání nadřazován občanskému soudnímu řádu. Ustanovení § 19 ZKV pak na její případ není použitelné, jelikož z dikce zákona vyplývá, že soud uloží tomu, kdo uplatňuje, že věc neměla být zařazena do soupisu, aby se jejího vyloučení ze soupisu domáhal v určené lhůtě. Nic takového však žalobkyni nemohlo být uloženo. Dále nebylo zpochybňováno, zda věc má náležen do podstaty. Aktivita by musela vzejít od správce konkursní podstaty a hlavně ještě před zpeněžením. Pozemek žalobkyně byl nejen bezprávně zahrnut do podstaty, nýbrž i prodán; přitom není podstatné, zda se tak stalo za souhlasu soudu a věřitelského výboru. Zahrnutí pozemku do konkursní podstaty bylo protiprávní, neplatné, proto se nelze dovolávat vyloučení z podstaty; jediným správným způsobem nápravy je podle žalobkyně určovací žaloba a použití zákona o konkursu a vyrovnání není na místě.

Nejvyšší soud v první řadě poznamenává, že se zřetelem k obsahu podání z 28. 5. 2002 vychází z toho, že dovolání proti rozsudku odvolacího soudu podal nejen druhý žalovaný, nýbrž (ve stejném rozsahu a s týmiž argumenty) i první žalovaná. I z pohledu první žalované pak jde - se zřetelem k formulaci poučení o dovolání v napadeném rozsudku - o dovolání včasné.

Odvolací soud účastníky poučil, že „Za splnění předpokladů uvedených v § 237 o. s. ř., je dovolání přípustné. Dovolání může účastník podat do dvou měsíců od doručení rozsudku k Nejvyššímu soudu, prostřednictvím soudu prvního stupně.“

Dle ustanovení § 157 odst. 1 o. s. ř. (jež je dle § 211 o. s. ř. přiměřeně použitelné i v odvolacím řízení) je odvolací soud povinen v písemném vyhotovení rozsudku účastníky poučit o tom, zda proti rozsudku je přípustný opravný prostředek, nepočítaje v to žalobu na obnovu řízení a pro zmatečnost, tedy i o tom, zda proti rozsudku je přípustné dovolání. Takové poučení musí být formulováno jednoznačně, tak, aby z něj bylo zřejmé, že dovolání je (nebo při splnění výslovně uvedených předpokladů na základě úvahy Nejvyššího soudu může být) přípustné, nebo že přípustné není. Výše citované poučení odvolacího soudu tomuto požadavku neodpovídá.

Jelikož rozsudek ze dne 16. 2. 2001 byl prvním rozhodnutím okresního soudu ve věci samé, mohlo být dovolání proti potvrzujícímu rozsudku odvolacího soudu přípustné jen za podmínek uvedených v ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. (srov. též § 237 odst. 1 písm. b/ o. s. ř. a contrario). Nejvyšší soud pak již v usnesení uveřejněném pod číslem 51/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek vysvětlil, že může-li být dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé přípustné pouze podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., je odvolací soud povinen v písemném vyhotovení rozhodnutí účastníky poučit o tom, že „proti tomuto rozhodnutí není přípustné dovolání, ledaže na základě dovolání podaného do dvou měsíců od doručení rozhodnutí k Nejvyššímu soudu prostřednictvím v poučení označeného soudu prvního stupně, dospěje odvolací soud k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam.“

Nesprávné poučení odvolacího soudu v této věci (jehož prostřednictvím se účastníkům nedostalo konkrétní poučení o předpokladech přípustnosti dovolání ve smyslu § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř.) pak mělo za následek, že účastníkům uběhla lhůta pro podání dovolání až uplynutím čtyř měsíců od doručení rozhodnutí (§ 240 odst. 3 o. s. ř.), v případě první žalované tedy až 4. 7. 2002 (shodně srov. též usnesení Nejvyššího soudu uveřejněné pod číslem 51/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek nebo důvody usnesení Nejvyššího soudu uveřejněného pod číslem 21/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Nejvyšší soud pak shledává dovolání přípustnými podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., když závěry formulované v rozsudcích soudů obou stupňů jsou ve výkladu konkursního práva zčásti rozporné s judikaturou Nejvyššího soudu a zčásti (co do postavení osoby, jež nabyla majetek zpeněžením konkursní podstaty) řeší problematiku, ke které se Nejvyšší soud zatím judikatorně nevyjádřil.

Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Z obsahového hlediska dovolací argumenty vystihují dovolací důvod uvedený v ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., jehož prostřednictvím lze odvolacímu soudu vytýkat, že jeho rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (a se zřetelem ke způsobu, jímž byla založena přípustnost dovolání, ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází. Pro právní posouzení věci jsou rozhodné především skutkové závěry, podle kterých:

1) Rozhodnutím ze dne 20. 7. 1993 Okresní úřad - pozemkový úřad N. schválil dohodu uzavřenou mezi žalobkyní jako oprávněnou osobou a Zemědělským družstvem P. L. jako osobou povinnou, kterou byl žalobkyni mimo jiné vydán i sporný pozemek; rozhodnutí bylo doručeno (zasláno na vědomí) i pozdějšímu úpadci.

2) Konkurs na majetek dlužníka - P. a k. P., státního podniku v likvidaci, byl prohlášen usnesením Krajského obchodního soudu v Praze ze dne 31. 1. 1994; správcem konkursní podstaty dlužníka byl ustanoven druhý žalovaný.

3) Kupní smlouvou ze dne 20. 8. 1996 prodal druhý žalovaný první žalované sporný pozemek.

Se zřetelem k době uzavření kupní smlouvy je pro další úvahy Nejvyššího soudu rozhodný především výklad zákona o konkursu a vyrovnání ve znění účinném k 20. 8. 1996, tj. ve znění zákonů č. 122/1993 Sb., č. 42/1994 Sb., č. 74/1994 Sb., č. 117/1994 Sb., č. 156/1994 Sb., č. 224/1994 Sb., č. 84/1995 Sb. a č. 94/1996 Sb.

Podle ustanovení § 18 odst. 1 ZKV soupis podstaty (dále jen „soupis“) provede správce podle pokynů soudu za použití seznamu předloženého úpadcem a za součinnosti věřitelského výboru. Nesplnil-li úpadce povinnosti podle § 17 odst. 2 ZKV, uloží mu soud, aby se dostavil k sepsání zápisu o seznamu majetku a aby vydal potřebné listiny správci.

Ustanovení § 19 ZKV pak určuje, že jsou-li pochybnosti, zda věc náleží do podstaty, zapíše se do soupisu podstaty s poznámkou o nárocích uplatněných jinými osobami anebo s poznámkou o jiných důvodech, které zpochybňují zařazení věci do soupisu (odstavec 1). Soud uloží tomu, kdo uplatňuje, že věc neměla být do soupisu zařazena, aby ve lhůtě určené soudem podal žalobu proti správci. V případě, že žaloba není včas podána, má se za to, že věc je do soupisu pojata oprávněně (odstavec 2).

Z ustanovení § 27 ZKV se dále podává, že podstatu lze zpeněžit buď prodejem věcí způsobem upraveným v ustanoveních o výkonu rozhodnutí soudem, nebo prodejem mimo dražbu (odstavec 1). Prodej mimo dražbu uskuteční správce se souhlasem soudu a věřitelského výboru a po slyšení úpadce za podmínek stanovených soudem. Věci lze prodat mimo dražbu i pod odhadní cenu. Obdobně lze převést i úpadcovy sporné nebo obtížně vymahatelné pohledávky (odstavec 2). Zpeněžení věcí prodejem podle ustanovení o výkonu rozhodnutí provede soud na návrh správce, který má přitom postavení oprávněného (odstavec 3).

Povahu soupisu majetku konkursní podstaty a předpokládaný postup správce konkursní podstaty při

soupisu majetku konkursní podstaty popsal Nejvyšší soud podrobně již ve stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 1998, [Cpjn 19/98](#), uveřejněném pod číslem 52/1998 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek (dále též jen „stanovisko“), pod bodem XXIX. (str. 197-199 /373-375/). Zde především formuloval a odůvodnil závěr, že provedení soupisu majetku patřícího do konkursní podstaty patří k jednomu ze základních úkolů správce konkursní podstaty. Soupis podstaty tvoří právní podklad pro zpeněžení majetku patřícího do podstaty; zpeněžen může být jen ten majetek, který byl sepsán, a správce je povinen zpeněžit veškerý sepsaný majetek, ledaže by byl ze soupisu zákonem stanoveným způsobem vyloučen.

Soupis majetku podstaty představuje titul, kterým správce konkursní podstaty dokládá (např. v řízení o zápisu vkladu vlastnického práva k nemovitostem do katastru nemovitostí), že je oprávněn se sepsaným majetkem při jeho zpeněžení nakládat.

Tamtéž Nejvyšší soud vysvětlil, že správce konkursní podstaty zařadí do soupisu majetku konkursní podstaty každou věc, pohledávku nebo právo mající majetkovou hodnotu, o nichž má za to, že patří nebo mohou patřit do podstaty, i když tu je pochybnost, zda do podstaty skutečně patří. O tom, u kterých věcí jsou pochybnosti, zda náleží do podstaty, a o důvodech, které k těmto pochybnostem vedou (včetně nároků uplatněných jinými osobami), správce vyrozumí konkursní soud. Konkursní soud důvody zpochybňující zařazení věci do soupisu posoudí; podaří-li se pochybnosti odstranit, vydá správci pokyn, aby věc ze soupisu vyřadil, popřípadě aby věc sepsal bez poznámky. Osoby, které k věci uplatnily právo nepřipouštějící její soupis, konkursní soud – nebylo-li možné námitkám těchto osob uplatněným u správce konkursní podstaty nebo u konkursního soudu zcela vyhovět a věc ze soupisu vyřadit – usnesením vyzve, aby svůj nárok uplatnily žalobou podanou proti správci, kterou se budou domáhat vyloučení věci ze soupisu (tzv. vylučovací či excindační žalobou).

Podstatou vylučovací žaloby podle § 19 ZKV je pro konkurs (ale i pro účastníky řízení o žalobě) závazným způsobem vyřešit právě otázku, zda majetek sepsaný do konkursní podstaty (některá z jeho částí) byl do soupisu pojat oprávněně a zda zde není silnější právo jiné osoby než úpadce, které soupis tohoto majetku a jeho následné zpeněžení v konkursu vylučuje. Nejde o úpravu vlastní toliko konkursnímu právu; stejnou metodou (vylučovací žalobou, kterou musí podat ten, kdo se domnívá, že má k věci silnější právo) se totiž řeší (a z historického pohledu v českých zemích vždy řešil) i spor o majetek sepsaný v rámci výkonu rozhodnutí či exekuce (srov. např. § 267 o. s. ř.).

Platí také (a žalobkyně se mýlí, tvrdí-li opak), že osoba, která tvrdí, že věc, právo nebo jiná majetková hodnota do konkursní podstaty nepatří, může podat vylučovací žalobu bez ohledu na to, zda k jejímu podání byla konkursním soudem vyzvána. Legitimace k vylučovací žalobě je dána již tím, že věc byla správcem zařazena (zapsána) do soupisu podstaty. Soud ve smyslu ustanovení § 19 odst. 2 ZKV uloží této osobě podat vylučovací žalobu tehdy, jestliže tak dosud neučinila z vlastní iniciativy. Právní úprava tím sleduje, aby ten, kdo uplatňuje, že věc neměla být zařazena do soupisu, byl o nutnosti podat vylučovací žalobu (chce-li dosáhnout vyloučení věci ze soupisu podstaty) poučen; marné uplynutí stanovené lhůty pak má za následek nevyvratitelnou právní domněnku, že věc byla pojata do soupisu oprávněně a že tedy může být bez ohledu na původní pochybnosti, zda patří do podstaty, jako součást konkursní podstaty zpeněžena (srov. opět bod XXIX. stanoviska, str. 199 /375/).

I ze samotné dikce § 19 odst. 1 ZKV se pak podává, že za součást majetku konkursní podstaty úpadce se pokládá a zpeněžení ve prospěch konkursních věřitelů podléhá veškerý majetek, o kterém správce konkursní podstaty pořídil soupis a který z tohoto soupisu nebyl (zpravidla na základě výsledků řízení o vylučovací žalobě) vyloučen. Přitom nemusí jít ani o majetek ve vlastnictví úpadce, což pro dobu před 1. 5. 2000 bylo dovozováno výkladem (k tomu srov. bod XVII. stanoviska, str. 183 /359/) a pro dobu od 1. 5. 2000 plyne z dikce § 6 odst. 3 ZKV.

V rozsudku uveřejněném pod číslem 20/2000 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (na nějž v podrobnostech odkazuje) pak Nejvyšší soud vysvětlil, že správce konkursní podstaty může zpeněžit majetek, který již nemůže být (typicky postupem podle § 19 odst. 2 ZKV) z konkursní podstaty vyloučen a o jehož definitivní příslušnosti ke konkursní podstatě tak nemá pochybnosti. Zpeněžení majetku (tam, kde správce konkursní podstaty pochybnosti původně měl) je zpravidla možné po marném uplynutím lhůty, kterou konkursní soud stanovil tomu, kdo uplatňuje, že věc neměla být do soupisu zařazena, k podání žaloby vůči správci, nebo po zamítnutí takové (včas podané) žaloby (srov. opět § 19 odst. 2 ZKV).

Nastane-li - ve shodě s podaným výkladem - nevyvratitelná domněnka správnosti soupisu věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty do konkursní podstaty, je správce konkursní podstaty osobou oprávněnou takový majetek zpeněžit.

Jestliže osoba, která tvrdí, že její vlastnické právo k sepsanému majetku vylučuje příslušnost tohoto majetku ke konkursní podstatě, v hmotněprávní lhůtě určené soudem ve výzvě podle § 19 odst. 2 ZKV nepodala vylučovací žalobu (k povaze lhůty srov. opět bod XXIX. stanoviska, str. 199 /375/) nebo jestliže o vylučovací žalobě této osoby soud pravomocně rozhodl jinak než tak, že žalobě vyhověl (že příslušný majetek z konkursní podstaty úpadce vyloučil), pak platí, že z titulu tohoto svého práva již nemůže vznášet žádné nároky (prosadit své vlastnické právo k dotčenému majetku) vůči osobě, která následně tento majetek nabyla od správce konkursní podstaty v důsledku jeho zpeněžení (srov. § 27 ZKV). Jde o jeden z případů, kdy zákon konstrukcí výše popsané nevyvratitelné domněnky prolamuje zásadu, podle které nikdo nemůže převést na jiného více práv než má sám (nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse habet). To lze dokumentovat i pozdějšími změnami zákona o konkursu a vyrovnání, když ustálený výklad podávaný soudní praxí (závěr, že soupis majetku konkursní podstaty je listinou, která správce opravňuje ke zpeněžení sepsaného majetku) obsažený - jak zmíněno výše - v bodu XXIX. stanoviska, str. 198 /374/, byl s účinností od 1. 5. 2000 vtělen do textu zákona jako § 18 odst. 2, věta první, ZKV (srov. k tomu dále i § 18 odst. 3 ZKV ve stávajícím znění).

K těmto závěrům pak zbývá dodat, že v praxi může dojít (a to v souladu se zákonem) i k tomu, že správce konkursní podstaty zpeněží majetek sepsaný do konkursní podstaty, aniž třetí osoba (vylučovatel) mohla - objektivně vzato - využít právo domáhat se vyloučení tohoto majetku z konkursní podstaty podle § 19 odst. 2 ZKV.

K platnému zpeněžení majetku sepsaného do konkursní podstaty správcem konkursní podstaty může například dojít, i když správce konkursní podstaty nebo konkursní soud má vědomost o existenci osoby, která k majetku uplatňuje právo vylučující soupis (a bez zřetele k tomu, že dokonce probíhá spor o vyloučení majetku z konkursní podstaty), je-li příčinou zpeněžení odvrácení hrozící škody na majetku, který je nebo má být předmětem vylučovací žaloby; může jít o rychle se kazící zboží apod. (srov. k tomu i ustanovení § 19 odst. 3 ZKV v dnešním znění).

Typicky však taková situace nastane, nevyšlo-li před zpeněžením sepsaného majetku najevo, že je zde osoba, která k tomuto majetku uplatňuje právo vylučující soupis. Jinak řečeno, stane se tak, jestliže správce ani jej dozorující konkursní soud neměl pochybnosti o příslušnosti sepsaného majetku ke konkursní podstatě (např. proto, že z účetnictví úpadce či z jiných dokumentů ani z úpadcových vysvětlení takový údaj neplyne a pochybnosti v daném směru nevzbuzovaly ani okolnosti, za kterých správce majetek sepsal a převzal nad ním kontrolu) a třetí osoba požadavek na vyloučení majetku z konkursní podstaty do té doby nevznesla. Z logiky věci plyne, že takové osobě na jedné straně dosud neuplynula lhůta k podání vylučovací žaloby, na druhé straně žalobu na vyloučení uvedeného majetku již podat nemůže, jelikož ten konkursní podstatu opustil zpeněžením (k požadavku na trvání soupisu coby předpokladu úspěšnosti excindační žaloby srov. též rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod číslem 27/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

V takovém případě má uvedená osoba (vylučovatel) k dispozici žalobu na vyloučení náhradního peněžitého plnění získaného správcem konkursní podstaty za zpeněžený majetek z konkursní podstaty, a to opět postupem podle § 19 odst. 2 ZKV (srov. k tomu v právní teorii shodně např. Steiner, V.: Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. 1. vydání. Linde Praha a. s., Praha 1995, str. 122-123). Nabyvatele zpeněženého majetku však již prostřednictvím žaloby o určení vlastnického práva založené na důvodech vylučujících soupis úspěšně ohrozit nemůže.

Pro tu část řízení, kde určovací žaloba směřuje vůči správci konkursní podstaty, lze dodat, že právní teorie (srov. posledně citované dílo, str. 122 nebo Krčmář, Z. in: Justiční praxe č. 6/2002, Zápis ze školení na téma „Odporovatelnost a konkursy“ - 2. část, str. 346-347) i soudní praxe (srov. rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod číslem 58/1998 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek - dále též jen „R 58/1998“) nevyklučuje - obecně vzato - souběh excindační žaloby a žaloby na určení vlastnického práva k sepsanému majetku. Rozhodnutí soudu o určení vlastnického práva žalobce k věci však není takovou právní skutečností, která by měla sama o sobě za následek vyloučení této věci ze soupisu majetku patřícího do konkursní podstaty úpadce (srov. opět bod XXIX. stanoviska, str. 198-199 /374-375/ i R 58/1998).

Lze tedy uzavřít, že na základě skutkových závěrů soudů nižších stupňů bylo možné podanou určovací žalobu pouze zamítnout. Osoba (zde první žalovaná), na kterou správce konkursní podstaty (zde druhý žalovaný) v rámci zpeněžování převedl majetek sepsaný do konkursní podstaty, se totiž stává vlastníkem takového majetku bez zřetele k tomu, zda později vyšlo najevo, že sepsaný a posléze i zpeněžený majetek (nebo jeho odpovídající část) v době zpeněžení vlastnický náležel osobám jiným (zde žalobkyni). Střet včas nerealizovaného (lhostejno z jakého důvodu) nároku vlastníka (třetí osoby) na vyloučení jeho majetku z konkursní podstaty s nárokem osoby, jež takový majetek nabyla za trvání konkursu jeho zpeněžením podle ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání (srov. opět § 27 ZKV), tu musí být řešen ve prospěch nabyvatele majetku.

Právní posouzení věci soudy nižších stupňů je tedy nesprávné a dovolací důvod dle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. byl uplatněn právem.

Řízení je nadto postiženo i vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Z obsahu spisu je zjevné, že soud prvního stupně ve věci provedl rozsáhlé dokazování řadou listin a výpověďmi svědků a účastníků. S výjimkou rozhodnutí Okresního pozemkového úřadu v N. ze dne 20. 7. 1993 a rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 17. 6. 1997 však tyto důkazy nejsou v rozsudku soudu prvního stupně vůbec zmíněny, natož aby z nich soud činil konkrétní zjištění a podal jejich hodnocení, případně aby vysvětlil, proč ten či onen důkaz - ač provedený - nepokládal pro rozhodnutí ve věci za významný. V rozsudku se sice uvádí, co bylo „dále listinnými důkazy prokázáno“, o jaké (další) listinné důkazy mělo jít a jaký byl obsah zjištění z jednotlivých důkazů učiněných, však odtud neplyne. Takový postup soudu prvního stupně je v hrubém rozporu s ustanovením § 157 odst. 2 o. s. ř., podle nějž v odůvodnění rozsudku uvede soud, čeho se žalobce domáhal a z jakých důvodů a jak se ve věci vyjádřil žalovaný (jiný účastník řízení), stručně a jasně vyloží, které skutečnosti má prokázány a které nikoliv, o které důkazy opřel svá skutková zjištění a jakými úvahami se při hodnocení důkazů řídil, proč neprovedl i další důkazy, jaký učinil závěr o skutkovém stavu a jak věc posoudil po právní stránce; není přípustné ze spisu opisovat skutkové přednesy účastníků a provedené důkazy. Soud dbá o to, aby odůvodnění rozsudku bylo přesvědčivé (k tomu srov. dále ustanovení § 132 o. s. ř. ukládající soudu hodnotit důkazy podle své úvahy, a to každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti, a pečlivě přitom přihlížet ke všemu, co vyšlo za řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci).

Je přitom zjevné, že ukládá-li citované ustanovení soudu, aby v rozsudku dokonce uvedl, proč neprovedl i další důkazy (tedy, aby se vypořádal s důkazními návrhy, jimž nevyhověl), pak tím více platí, že se soud musí výslovně vypořádat i s tím, proč v rozsudku nečiní žádná zjištění z některých

provedených důkazů (zde např. proč zcela ponechal stranou důkazy výpověďmi osob), a uvést, o které důkazy jde.

Rozsudek, jehož skutkové a právní závěry vycházejí z tzv. souhrnného zjištění, jímž se zjišťuje rozhodný skutkový stav současně na základě všech provedených důkazů, aniž se uvede, na základě kterých konkrétních důkazů se to které zjištění činí a z jakých důvodů, jakož i bez vysvětlení případných rozporů mezi nimi, je nepřezkoumatelný (srov. shodně rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod číslem 40/2002 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek)

Odvolací soud proto pochybil, jestliže rozsudek soudu prvního stupně dle § 221 odst. 1 písm. c) o. s. ř. jako nepřezkoumatelný nezrušil. Odvolací soud dokonce založil odvolací přezkum na výpovědi svědkyně N., ačkoliv rozsudek soudu prvního stupně o tomto důkazu mlčí (a nijak jej nehodnotí). Takový postup odvolacího soudu (který sám důkaz výpovědi této svědkyně nezopakoval) je sám o sobě rovněž porušením ustanovení § 213 odst. 2 o. s. ř.

Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), napadený rozsudek pro vadné právní posouzení věci i pro vadu řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, zrušil, včetně závislých výroků o nákladech řízení; protože důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, dopadají i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i jej (s výjimkou zamítavého výroku) a věc vrátil v tomto rozsahu soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, 3 a 6 o. s. ř.).

Z výše formulovaných závěrů Nejvyššího soudu se podává, že neuplynula-li dosud žalobkyni propadná lhůta k podání vylučovací žaloby, má k dispozici (u věcně příslušného soudu, jímž okresní soud není) jen žalobu na vyloučení náhradního peněžitého plnění získaného správcem konkursní podstaty za zpeněžený pozemek (v režimu ustanovení § 19 odst. 2 ZKV).

Vylučovací žaloba je svou povahou (obdobně jako vylučovací žaloba ve vykonávacím řízení) žalobou procesní, jejímž prostřednictvím se (jen) pro dobu trvání konkursu konečným způsobem vymezuje příslušnost určitého majetku ke konkursní podstatě a ve které se soud o právu založeném předpisy práva hmotného vyjadřuje jen jako o otázce předběžné (srov. k tomu v právní teorii opět výše označené dílo V. Steinera, str. 121). To znamená, že kdyby se uvedený výtěžek zpeněžení v konkursní podstatě již nenacházel (byl by v souladu s příslušnými ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání vyplacen úpadcovým věřitelům), zůstává žalobkyni zachována možnost žaloby z tzv. lepšího práva.

Jde tu o žalobu o vydání (vyplacení) výtěžku zpeněžení směřující vůči osobám, mezi které byl tento výtěžek rozdělen, založenou na argumentu, že onen výtěžek byl žalovaným osobám vyplacen neprávem, neboť podle hmotného práva měl žalobce ke zpeněženému majetku „lepší právo“ než úpadce; účinnému uplatnění takového nároku není (se zřetelem k procesní povaze vylučovací žaloby) na překážku ani případný negativní výsledek sporu o vyloučení majetku, jehož následným zpeněžením byl výtěžek získán, z konkursní podstaty (srov. k tomu mutatis mutandis /v rovině vylučovací žaloby ve výkonu rozhodnutí/ též stanovisko občanskoprávního kolegia bývalého Nejvyššího soudu ČSSR z 11. 1. 1974, [Cpjf 79/72](#), uveřejněné pod číslem 20/1974 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek a v právní teorii např. Drápal, L. - Kurka, V.: Výkon rozhodnutí v soudním řízení. 1. vydání. Linde Praha a. s., Praha 2004, str. 846-847). I v tomto případě platí, že vlastnické právo nabyvatele zpeněženého majetku již nemůže být žalobou „z lepšího práva“ zpochybněno.

V další fázi řízení soud prvního stupně rovněž splní povinnost písemně vyhotovit a účastníkům doručit usnesení o částečném zastavení řízení vyhlášené při jednání konaném dne 29. 9. 1999. Skutečnost, že se účastníci řízení po vyhlášení usnesení práva odvolání vzdali, soud této povinnosti nezbavuje, jelikož v režimu ustanovení § 168 odst. 2 o. s. ř. (v rozhodném znění) jde i tak o usnesení,

jež musí být doručeno, neboť to je třeba pro vedení řízení. Práva na doručení takového usnesení se účinně vzdát nelze (účastníci ostatně takový krok ani neučinili, když pouze uvedli, že o doručení usnesení nežadají, a takové prohlášení nemá na povinnost soudu doručení uskutečnit rovněž žádného vlivu).